

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

просп. Соборний, 164, м. Запоріжжя, 69107, тел./факс: (061) 224-63-81
E-mail: adm@zoda.gov.ua, сайт: www.zoda.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 00022504

від 12.09 2023 р. № 08850/0820 На № _____ від _____ 20 ____ р.

Рахункова палата

вул. М. Коцюбинського, 7,
м. Київ,
01054

Про розгляд звіту про результати аналізу поточного стану щодо оцінки соціально-економічних втрат у сфері сільського господарства

За результатами розгляду листа Рахункової палати від 07.08.2023 № 03-1801, а також рішення та звіту про результати аналізу поточного стану щодо оцінки соціально-економічних втрат у сфері сільського господарства, що до нього додаються, повідомляємо про таке.

Завдання щодо компенсації за шкоду, що завдана земельному фонду в результаті незаконних дій, вимагає комплексного підходу до його виконання. Саме тому державі, якій було спричинено таку шкоду, необхідно вживати велику кількість заходів, спрямованих на удосконалення нормативної та організаційної бази у сфері визначення розміру такої шкоди.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання визначення шкоди, завданої землі та ґрунтам внаслідок бойових дій, та її розміру є Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 року №326.

На виконання зазначеної Постанови були розроблені, зокрема, Методика визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.05.2022 року № 295, Методика визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 року № 167 та Методика визначення

шкоди та збитків, завданих особистим селянським господарствам та/або фермерським господарствам, що зареєстровані як фізичні особи - підприємці, внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена наказом Мінагрополітики від 28.06.2023 № 1328.

Згідно з підпунктом 9 пункту 2 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації шкода, завдана земельним ресурсам, включає всю шкоду від пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкоду, зумовлену забрудненням і засміченням земельних ресурсів та оцінюється з урахуванням таких показників:

1. шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;

2. шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами;

3. витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;

4. збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

5. витрати на відновлення меліоративних систем.

Шкода та збитки за показниками 1-2 визначаються відповідно до Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затвердженої наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 року № 167, а за показниками 3-5 - відповідно до Методики визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженої Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.05.2022 року № 295.

Відповідальною за визначення шкоди та збитків за показниками 1-2 є Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція).

Відповідальними за визначення шкоди та збитків за показниками 3-5 є обласні, Київська міська державні адміністрації, а на період воєнного стану - військові адміністрації.

Однак залишаються питання, які, на нашу думку, не були враховані у нормативно-правових актах, а саме, яким чином відповідальними за визначення шкоди та збитків завданих земельним ресурсам є саме обласні адміністрації, відсутній єдиний механізм такого порядку, не визначений підсумковий документ, який повинні складати обласні адміністрації, що верифікував би завдані збитки та з якою періодичністю здійснюється надання інформації по збиткам до Центрального органу виконавчої влади.

Окремо слід звернути увагу, що згідно з пунктом 6 Методики визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної

агресії Російської Федерації, затвердженої Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 травня 2022 року № 295 розмір завданих збитків власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення, в тому числі із урахуванням фактично понесених витрат на приведення земельних ділянок у придатний для використання стан, визначається відповідно до Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 р. № 284.

Однак, наразі існує обґрунтована потреба у внесенні змін до Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 284 від 19.04.1993 р. та Земельного кодексу України, з метою адаптації до сьогоденних потреб та необхідності відшкодування завданих рф збитків й ефективного відновлення громад.

На законодавчому рівні не визначено підставу для відшкодування збитків власникам і користувачам земельних ділянок, які тимчасово зайняті для потреб оборони, та не передбачено надання їм такого статусу. До того ж, необхідно врегулювати механізм визначення критеріїв оцінки збитків, джерела фінансування та порядок відшкодування таких збитків тощо.

Окремо, слід звернути увагу, що у Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам відсутній механізм утворення комісій, регламент проведення їх засідань, строки розгляду звернень, територія повноважень, спосіб прийняття рішень та оформлення їх результатів.

В свою чергу вважаємо, що є необхідність також у внесенні доповнень до підпункту 9 пункту 2 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 в частині шкоди, завданій земельним ресурсам, а саме, до основних показників, які оцінюються, вважаємо за необхідне включити витрати на консервацію земель.

В свою чергу, слід зазначити, що немає чіткого механізму відшкодування витрат на рекультивацію та консервацію земель землевласникам та землекористувачам, які постраждали від військової агресії.

Чинним законодавством передбачено проведення рекультивації та консервації земель на підставі рішення органу місцевого самоврядування, виконавчої влади, власника, землекористувача. Фінансування здійснюється за рахунок замовника проєкту. Але в рамках визначення шкоди від військової агресії, що призвело до необхідності рекультивації та консервації земель на території ОТГ, особливо які перебували в зоні активних бойових дій та тимчасовій окупації, на землях всіх форм власності (контури забруднення, фортифікаційних та інженерних споруд), доцільно визначення земель, що потребують рекультивації або консервації, здійснювати саме в рамках території ОТГ. Шляхи визначення земель мають ґрунтуватися на базі існуючого законодавства або ініціюванням внесенням змін до нього.

Статтею 35 Закону України «Про землеустрій» визначено, що інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їхніх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель. Виявлення земель, які потребують рекультивациі, не передбачено.

Законом № 3050-ІХ від 11.04.2023 доповнено ст. 51 Закону України «Про охорону земель» земельними ділянками, забрудненими хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану; земельними ділянками, на яких розташовані військові інженерно-технічні та/або фортифікаційні споруди. Відомості підлягають внесенню до Державного земельного кадастру.

Статтею 57 Закону України «Про землеустрій» визначено, що технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель включає, серед іншого відомості про меліоративну мережу або її складову частину/частини, в тому числі надані центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері гідротехнічної меліорації земель, для державної реєстрації меліоративної мережі або її складової частини/частин у Державному земельному кадастрі, а також про земельні ділянки, на яких вони розміщені.

Статтею 27 Закону України «Про охорону земель» передбачає надання податкових і кредитних пільг фізичним і юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи щодо захисту земель від ерозії, підвищення родючості ґрунтів та інші заходи, передбачені загальнодержавними і регіональними програмами у галузі використання та охорони земель; звільнення землевласників і землекористувачів від плати за землю, за земельні ділянки, на яких виконуються роботи з меліорації, рекультивациі, консервації земель та інші роботи щодо охорони земель на період тимчасової консервації; компенсування суб'єктам господарювання недоодержаної частки доходу внаслідок консервації деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земель, інших заходів з покращення екологічного стану земель. Компенсація витрат, понесених землевласниками та землекористувачами на покращення екологічного стану земель та підвищення родючості ґрунтів, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів відповідно до загальнодержавних і регіональних програм у галузі охорони земель.

Статтею 209 Земельного кодексу України кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, використовуються на охорону земель відповідно до розроблених програм та проєктів землеустрою, проведення інвентаризації земель.

Згідно з Правилами розроблення робочих проєктів землеустрою, затвердженими постановою КМУ від 02.02.2022 № 86, робочі проєкти землеустрою включають, серед іншого, матеріали ґрунтових та інших обстежень; матеріали геодезичних вишукувань.

Таким чином, питання відшкодування втрат, пов'язаних з необхідністю рекультивації та консервації земель, які постраждали від військової агресії, відновлення меліорованих земель, водогосподарсько-меліоративних систем, об'єктів інженерної інфраструктури зрошувальних і осушувальних систем, дренажної інфраструктури, об'єктів сільськогосподарського водопостачання та водовідведення доцільно розглядати в розрізі земель в межах ОТГ або шляхом прийняття загальнодержавної, регіональної (обласної), місцевої програм, або комісійного обстеження та прийняття відповідного рішення щодо розробки робочих проєктів рекультивації, консервації земель та земельних ділянок, проєктів реконструкції та капітального ремонту меліоративних систем або за результатами інвентаризації (в т.ч. щодо меліоративної мережі або її складових) земель ОТГ з подальшою розробкою відповідних проєктів. Такий підхід, дозволить уніфікувати процедуру визначення земель, проведення робіт, дозволить уникнути суб'єктивного підходу та точкового відшкодування збитків до визначення кошторисної вартості запроектованих робіт відповідних реалізованих робочих проєктів землеустрою по окремих ділянках.

Враховуючи недостатність коштів, які акумулюються у місцевих та обласних бюджетах у порядку відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, фінансування має здійснюватись за рахунок державного бюджету.

Не виключається проведення робіт за ініціативи землекористувача, власника ділянки за власний рахунок, в порядку, встановленому чинним законодавством. Витрати власників землі та землекористувачів на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництва, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону, визначаються на підставі кошторисної вартості запроектованих робіт відповідних реалізованих робочих проєктів землеустрою щодо рекультивації порушених земель згідно з методикою, затвердженою наказом Мінагрополітики від 18.05.2022 № 295. Втрати на відновлення меліорованих земель, водогосподарсько-меліоративних систем, об'єктів інженерної інфраструктури зрошувальних і осушувальних систем, дренажної інфраструктури, об'єктів сільськогосподарського водопостачання та водовідведення, які були порушені та зруйновані внаслідок бойових дій, визначаються на підставі кошторисної вартості робіт у відповідних проєктах реконструкції та капітального ремонту меліоративних систем та/або окремих об'єктів інженерної інфраструктури.

Що стосується плану заходів із відновлення порушених земель, який би включав, зокрема, еколого-геохімічну оцінку земель, розробку проєктів землеустрою щодо рекультивації порушених земель та проєктів реконструкції та капітального ремонту меліоративних систем та/або окремих об'єктів інженерної інфраструктури в межах областей, районів, територіальних громад, то зазначений проєкт плану наразі опрацьовується в параметрах, згідно з нижче наведеною таблицею.

Найменування завдання	Найменування заходу	Строк виконання	Ресурсне забезпечення (джерела фінансування)	Відповідальні за виконання
Забезпечення системного збору, аналізу та оприлюднення інформації про стан порушених земель	-моніторинг стану ґрунтів/земель; -моніторинг консервації/рекультивациі забруднених і деградованих земель.	під час військового стану дотримання строків є ускладненим	Державний бюджет/інші джерела	ЗОДА, міські державні адміністрації, органи місцевого самоврядування
Еколого-геохімічна оцінка земель	-оцінка геохімічного стану землі (ґрунтів); -вивчення і оцінка аномальних геохімічних полів та високо контрастних геохімічних аномалій, техногенних геохімічних ореолів; -вивчення ґрунтово-геохімічних умов міграції та накопичення хімічних елементів та їх сполук, інших забруднювачів земель природного і техногенного походження; -встановлення і вивчення джерел геохімічного забруднення земель, зон їх впливу, складу і токсичності відходів	під час військового стану дотримання строків є ускладненим	Державний бюджет/інші джерела	ЗОДА, міські державні адміністрації, органи місцевого самоврядування
Розробка проєктів землеустрою щодо рекультивациі порушених земель	-обстеження та типізація порушених земель; -вивчення особливостей їх природних умов; -визначення напряму наступного використання земель; -розробка техніко-економічного	під час військового стану дотримання строків є ускладненим	витрати визначаються на підставі кошторисної вартості запроєктованих робіт відповідних реалізованих робочих проєктів	Землевласники, землекористувачі, ЗОДА, міські державні адміністрації, органи місцевого самоврядування

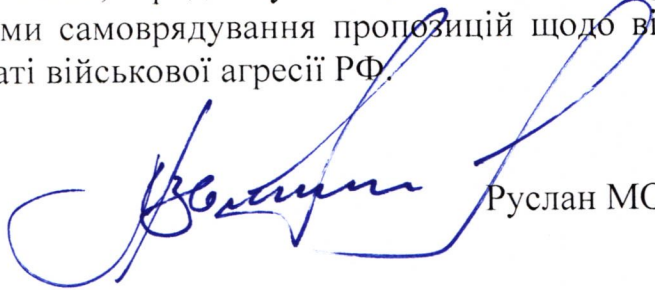
	<p>обґрунтування та робочих проєктів і планів;</p> <p>-одержання від землевласників технічних умов на приведення порушених земель у стан, придатний для наступного використання;</p> <p>-проведення інвентаризації земель ОПГ, в рамках якої здійснити визначення земель, які потребують рекультивації (консервації);</p> <p>-внесення відомостей про такі земельні ділянки до Державного земельного кадастру;</p> <p>-отримання землевласником, землекористувачем витягу з кадастру про земельну ділянку, яка підлягає рекультивації (консервації), що є підставою для надання пільг зі сплати земельного податку/орендної плати.</p>		<p>землеустрою щодо рекультивації порушених земель (державний бюджет, місцевий бюджет, кошти власників та землекористувачів)</p>	
<p>Розробка проєктів реконструкції і капітального ремонту меліоративних систем та/або окремих об'єктів інженерної інфраструктури</p>	<p>-здійснення кошторисної вартості робіт, що дозволяють оцінити розмір завданих збитків;</p> <p>-забезпечення раціонального використання бюджетних коштів на експлуатацію та капітальних вкладень, що спрямовуються на меліорацію земель;</p> <p>-розроблення проєктів</p>	<p>під час військового стану дотримання строків є ускладненим</p>	<p>витрати визначаються на підставі кошторисної вартості робіт у відповідних проєктах реконструкції та капітального ремонту меліоративних систем та/або окремих об'єктів</p>	<p>Землевласники, землекористувачі, ЗОДА, міські державні адміністрації, органи місцевого самоврядування</p>

	<p>реконструкції та капітальний ремонт меліоративних систем у відповідності до ДБН В.2.4-1-99 «Меліоративні системи та споруди»;</p> <p>-забезпечення сталого і надійного функціонування наявних меліоративних систем, шляхом проведення ремонтно-експлуатаційних робіт у повному обсязі на внутрішньогосподарській; мережі.</p> <p>-відновлення функціонування меліоративних систем, що перебувають у незадовільному стані, але ще не втратили свого потенціалу, шляхом реконструкції та переоснащення;</p> <p>- розроблення проекту об'єднання басейнів НСП-10, НСП-12 Верхньо-Тарасівської зрошувальної системи та регулюючого басейна Розумівської зрошувальної системи, що дасть змогу збільшити площі обслуговування до 3559 га (така перспектива може розглядатися тільки після розробки техніко-економічного обґрунтування такої схеми та розробки проекту відповідною проектною організацією.</p> <p>Орієнтовна вартість</p>		<p>інженерної інфраструктури, що розроблені у відповідності до ДБН В.2.4-1-99 "Меліоративні системи та споруди", що затверджений наказом Держбуду України від 25.06.1999 № 153 (державний бюджет, місцевий бюджет, кошти власників та землекористувачів)</p>	
--	---	--	--	--

	зазначених робіт складає 100 млн грн.).			
--	--	--	--	--

Беручи до уваги зазначене, продовжуємо здійснювати напрацювання сумісно з місцевими органами самоврядування пропозицій щодо відновлення порушених земель в результаті військової агресії РФ.

Перший заступник голови

Руслан МОВЧАН